

Proces stjecanja poduzetničkih kompetencija od vježbovne tvrtke do studentskog poduzeća

Dragan Stanković, Silvija Peroš, Igor Čizmadija
Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje „Nikola Šubić Zrinski“,
Obrazovna grupa Zrinski, Selska cesta 119, 10 000 Zagreb, Hrvatska,
tel: +385 1 3010 617, fax: +385 1 3014 943
dragans@katarinazrinski.hr, sivijad@katarinazrinski.hr, igorc@efos.hr

Sažetak

U radu se opisuje koncept stjecanja poduzetničkih kompetencija od vježbovne tvrtke u okviru srednjoškolskog obrazovanja pa do osnivanja studentskog poduzeća i rada u istom.

Naime, uočen je problem na koji vrlo često upozoravaju i gospodarstvenici, a to je da tržište rada ne dobiva dovoljan broj kako obrazovanih, tako ni kompetentnih stručnjaka po završetku obrazovnog procesa. Mladi, tek završeni ekonomisti, ne raspolažu s dovoljno znanja i vještina kako bi mogli primijeniti akumulirano znanje, a mali ili srednje veliki poduzetnici nemaju vremena za uvođenje u posao takvog pripravnika pa pribjegavaju angažiranju kandidata s iskustvom.

Da bi se smanjio problem neiskustva mladih ekonomista koji su tek diplomirali, koncipiran je program kojim učenici srednjih ekonomskih škola (i ne samo ekonomskih) u sklopu predmeta Poslovanje vježbovnih tvrtki (PVT) u zadnjih 15-tak godina simuliraju stvarne poslovne procese, u intervalu od 2-3 sata tjedno, odnosno 70–105 sati godišnje te na taj način stječu kompetencije neophodne pri zapošljavanju.

Nastavkom obrazovanja na visokim školama, prvenstveno ekonomskim, studenti postojeća i nova znanja primjenjuju sudjelujući na studentskoj stručnoj praksi. Međutim, izniman iskorak predstavlja osnivanje studentskog poduzeća u okviru visokoškolske ustanove, gdje uz mentorski rad studenti primjenjuju svoja znanja u konkretnim poslovnim situacijama.

Ključne riječi: *poduzetničke kompetencije, tržište rada, studentsko poduzeće*

1. Uvod

Sustav srednjoškolskog obrazovanja, takav kakvog poznajemo, gotovo da se nije mijenjao zadnjih nekoliko desetljeća (zadnji put 1993. godine). Današnji su učenici, učenici novog tehnološko naprednog doba, pri čemu se sveukupno svjetsko znanje povećava u sve kraćim vremenskim razdobljima i sasvim je pogrešno mišljenje da današnju generaciju treba poučavati onako kako su se poučavale generacije prošlih vremena. Upravo to generiranje novih znanja zahtijeva pomak u pristupu obrazovanju, kako sadašnjih tako i budućih generacija učenika. Potrebno je učiniti pomake u obrazovanju kako nam na tržište rada ne bi dolazili učenici (i studenti) koji ne mogu zadovoljiti potrebe tržišta rada, kako strukturalno tako i kvalitativno. Neusklađenost ponude i potražnje na domaćem tržištu rada dovodi do opravdanog straha kako će ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, jedan dio svojih potreba za kvalitetnom radnom snagom gospodarstvenici zadovoljavati iz europskih resursa, dok će s druge strane dio mladih kvalitetnih ljudi po završetku studiranja na našim sveučilištima sreću i posao potražiti u europskom okružju.

Neusuglašenost sustava obrazovanja koji svake godine *izbacuje* mlade ljude koji se ne mogu snaći na tržištu rada i pronaći odgovarajuća radna mjesta koja nudi gospodarstvo, uvjetovala je veliku nezaposlenost među mladima pa tako svaki treći nezaposleni u Republici Hrvatskoj dolazi iz mlade populacije (vidi Tablica 2.). Uz sve probleme koje nosi gospodarska kriza poražavajuća je i činjenica da je na ljestvici nezaposlenosti mladih u ukupnoj strukturi ljudi bez posla u Europi, Republika Hrvatska na neslavnom drugom mjestu – odmah iza Španjolske (vidi Tablica 1.).

Tablica 1. Nezaposlenost kod mladih do 25 godina

Naziv države	% nezaposlenosti
Španjolska	50,5 %
Hrvatska	42 %
Portugal	35,4 %
Grčka	34,2 %
Prosjek EU	22,4 %

Izvor: Eurostat

Tablica 2. Kretanje stope nezaposlenosti do 25 godina u Republici Hrvatskoj

Godina	% nezaposlenosti
2003.	35 %
2008.	22 %
2011.	42 %

Izvor: HZZ

Činjenica je također da gospodarstvenici stalno upozoravaju da na hrvatskom tržištu rada nedostaje obrazovanih stručnjaka koji po završetku obrazovnog procesa mogu odmah participirati u tržištu rada. S obzirom na stalno izražene potrebe gospodarstva za pojedinim zanimanjima i nedostatak osoba koje se na tim radnim mjestima mogu zaposliti, možemo zaključiti kako su obrazovanje i gospodarstvo međusobno neusklađeni.

2. Poduzetničke kompetencije u europskom okviru

Pojam kompetencija opisuje zbir vještina, znanja, nadarenosti i stavova, a osim znanja i vještina obuhvaća i sklonost učenju. U skladu sa širim pristupom ključnim kompetencijama, može se reći da su ključne kompetencije prenosivi multifunkcionalni sklop znanja, vještina i stavova koji su potrebni svim pojedincima za njihovu osobnu realizaciju i razvoj te uključivanje u društvo i zapošljavanje. Treba ih razviti do kraja obveznog obrazovanja ili izobrazbe i predstavljaju temelj za daljnje učenje kao dio cjeloživotnog učenja.

Europska je unija 2006. godine donijela preporuku o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje. Radi se o skupu od osam kompetencija (European Commission (2010). EUROPE 2020):

- komunikacija na materinjem jeziku – odnosi se na osposobljenost za pravilno i stvaralačko usmeno i pisano izražavanje i tumačenje koncepata, misli, osjećaja, stavova i činjenica te jezično međudjelovanje u nizu različitih društvenih i kulturnih situacija;
- komunikacija na stranim jezicima – odnosi se na osposobljenost za razumijevanje, usmeno i pisano izražavanje i tumačenje koncepata, misli, osjećaja, stavova i činjenica na stranomu jeziku;
- matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnologiji – matematička se kompetencija odnosi na osposobljenost učenika za razvijanje i primjenu matematičkoga mišljenja u rješavanju problema u nizu različitih svakodnevnih situacija; prirodoslovna se kompetencija odnosi na osposobljenost za uporabu znanja i metodologije kojima se objašnjava svijet prirode radi postavljanja pitanja i zaključivanja na temelju činjenica; tehnološka kompetencija shvaćena je kao osposobljenost za primjenu prirodoslovnoga znanja i metodologije kao odgovora na ljudske potrebe i želje;
- digitalna kompetencija – odnosi se na osposobljenost za sigurnu i kritičku uporabu informacijsko-komunikacijske tehnologije za rad, u osobnomu i društvenomu životu te u komunikaciji. Njezini su ključni elementi osnovne informacijsko-komunikacijske vještine i sposobnosti: uporaba računala za pronalaženje, procjenu, pohranjivanje, stvaranje, prikazivanje i razmjenu informacija te razvijanje suradničkih mreža putem Interneta.
- učiti kako učiti – obuhvaća osposobljenost za proces učenja i ustrajnost u učenju, organiziranje vlastitoga učenja, uključujući učinkovito upravljanje vremenom i informacijama, kako u samostalnomu učenju, tako i pri učenju u skupini.
- socijalna i građanska kompetencija – obuhvaća osposobljenost za međuljudsku i međukulturnu suradnju.
- inicijativnost i poduzetnost – odnosi se na sposobnost pojedinca da ideje pretvori u djelovanje, a uključuje stvaralaštvo, inovativnost i spremnost na preuzimanje rizika te sposobnost planiranja i vođenja projekata radi ostvarivanja ciljeva. Temelj je za vođenje svakodnevnoga, profesionalnoga i društvenoga života pojedinca.
- kulturna svijest i izražavanje – odnosi se na svijest o važnosti stvaralačkoga izražavanja ideja, iskustva i emocija u nizu umjetnosti i medija, uključujući glazbu, ples, kazališnu, književnu i vizualnu umjetnost. Također, uključuje poznavanje i svijest o lokalnoj, nacionalnoj i europskoj kulturnoj baštini i njihovu mjestu u svijetu.

Poduzetnička je kompetencija uvrštena u sve europske nacionalne kurikulume kao jedna od osam temeljnih kompetencija. Upravo poticanjem poduzetnog načina razmišljanja i razvojem poduzetničke kompetencije doprinosi se smanjenju jaza između ponude i potražnje na tržištu rada, odnosno povećanju zapošljivosti ne samo mladih, već cijele populacije.

3. Stjecanje poduzetničkih kompetencija radom u vježbovnim tvrtkama tijekom srednjoškolskog obrazovanja

Poduzetničku kompetenciju u okviru srednjoškolskog obrazovanja učenici stječu sudjelovanjem u nastavi interdisciplinarnog predmeta Poslovanje vježbovne tvrtke (PVT) koji je koncipiran prije petnaestak godina i temeljen na svjetskim iskustvima. Školske godine 1997./1998. uveden je pod nazivom Problemska nastava da bi 2000./2001. bio uveden novi koncept pod nazivom Poslovanje vježbovne tvrtke koji se u nastavi primjenjuje sve do danas.

U sklopu IPA projekta školske godine 2010./2011. razvijen je i proveden pilot projekt *Modularne nastave* predmeta *Poslovanje vježbovne tvrtke*. Modularna nastava za prvi razred srednjih škola odvija se u okviru sedamdeset sati godišnje (dva sata tjedno). Nastavni se sadržaji obrađuju u okviru četiri modula. Prvi i drugi modul su cjeline od šesnaest nastavnih sati, treći modul se realizira u okviru osamnaest nastavnih sati, dok četvrti modul obuhvaća dvadeset nastavnih sati. Svaki modul obuhvaća određene nastavne jedinice. Nastavni se proces, 25% vremena izvodi obradom novih teorijskih sadržaja radi zadovoljenja ishoda učenja, a 75% vremena služi za povezivanje i primjenu usvojenih teorijskih sadržaja putem vježbi i simulacija. Nastava se provodi u školskoj učionici. Dio sadržaja dodatno se usvaja sudjelovanjem na terenskoj nastavi (posjeti tvrtkama istih ili sličnih djelatnosti kao vježbenička tvrtka). Kompetencije koje učenici usvajaju tijekom prvog razreda usmjerene su na prepoznavanje dobre ideje, odabir najbolje ideje i njenu primjenu pri osnivanju vlastite vježbovne tvrtke te na ovladavanje postupkom osnivanja tvrtke, od odabira imena do otvaranja žiro-računa. Primjenjivat će i poslovni bonton u simuliranom poslovnom okruženju, kreirati prezentaciju vježbovne tvrtke, prepoznavati te koristiti osnovnu poslovnu dokumentaciju.

Modularna nastava iz predmeta *Poslovanje vježbovne tvrtke* za drugi razred odvija se u okviru sedamdeset sati godišnje (dva sata tjedno). Nastavni se sadržaji obrađuju u okviru sedam modula. Moduli su koncipirani u cjelinama od osam nastavnih sati, osim sedmog modula koji se realizira u okviru dvadeset i dva nastavna sata te se provodi u kabinetu za poslovanje vježbovnih tvrtki. Svaki modul obuhvaća posebne nastavne jedinice. Kompetencije koje učenici usvajaju tijekom drugog razreda usmjerene su na razumijevanje poslovnih funkcija nabave, marketinga, prodaje, ljudskih resursa, računovodstva i financija te proizvodnje, zatim organiziranje i vođenje rada svakog sektora te korištenje interne poslovne dokumentacije i planova.

U trećem razredu modularna nastava iz predmeta *Poslovanje vježbovne tvrtke* odvija se u okviru sto i pet sati godišnje (tri blok sata tjedno). Nastavni sadržaji se obrađuju u okviru sedam modula. Svi su moduli cjeline od po petnaest sati s napomenom da prva tri i zadnja tri modula prate rad sektora vježbovne tvrtke, a četvrti modul prati sajamsko poslovanje vježbovne tvrtke i poslovanje tvrtke partnera. Svaki modul obuhvaća određene nastavne cjeline. Učenici se dijele u šest grupa - sektora, prema njihovim preferencijama ili odabiru nastavnika. Nakon svakog završenog modula učenici se rotiraju po sektorima te se na taj način upoznaju s poslovanjem svih sektora. Nastavni se proces u cjelokupnom fondu sati izvodi u kabinetu s ciljem da povežu usvojeni teorijski sadržaji s praktičnim vježbama. Dio sadržaja dodatno se usvaja kroz terensku nastavu. Kompetencije koje učenici usvajaju tijekom trećeg razreda vezane su uz samostalno obavljanje poslova i radnih zadataka na domaćem tržištu.

Modularna nastava iz predmeta *Poslovanje vježbovne tvrtke* za četvrti razred odvija se u okviru 96 sati godišnje (tri blok sata tjedno). Nastavni se sadržaji obrađuju u okviru četiri modula. Prvi je modul (poslovanje na domaćem i inozemnom tržištu) cjelina od četrdeset i osam nastavnih sati i završava završetkom prvog polugodišta; druga su dva modula (poslovanje tvrtke partnera i sajamsko poslovanje) cjeline od petnaest nastavnih sati, a zadnji je modul (izrada i prezentacija završnog izvješća) cjelina od osamnaest nastavnih sati. Kao i na početku trećeg razreda, u četvrtom razredu ukupan se broj učenika dijeli u šest grupa (šest sektora), prema preferencijama učenika ili odabiru nastavnika. Za razliku od trećeg razreda, učenici ne mijenjaju sektore tijekom godine, nego su tijekom cijelog obrazovnog razdoblja zaposleni u istom sektoru. Nastava za četvrti razrede provodi se u kabinetu PVT-a. Kompetencije koje učenici usvajaju tijekom četvrtog razreda vezane su uz samostalno obavljanje poslova i radnih zadataka u sektorima vježbovnih tvrtki na domaćem i stranom tržištu.

4. Rad u studentskom poduzeću

Nastavkom obrazovanja na visokim školama, prvenstveno ekonomskim, studenti postojeća i nova znanja primjenjuju sudjelovanjem na studentskoj stručnoj praksi. Međutim, u posljednje tri godine u okviru Visoke škole za ekonomiju, upravljanje i poduzetništvo „Nikola Šubić Zrinski“ učinjen je veliki iskorak.

Studenti već na prvoj godini (II. semestar) započinju s radom u svom studentskom poduzeću, uz pomoć profesora – mentora. Do sada su osnovana četiri studentska poduzeća, i to: *Čarobni korak d.o.o.*, *Čarobni put d.o.o.*), *Ruki-Zrin d.o.o.* i *Panograf d.o.o.*. Osnivanju je prethodilo zajedničko promišljanje kojom bi se zapravo djelatnošću studentsko poduzeće bavilo i koja to znanja studenti posjeduju, a koja bi im mogla pomoći u budućem radu. Jednom tjedno (četiri sata) u okviru kolegija Integralno upravljanje poduzećem, studenti rade u svom poduzeću, dogovaraju asortiman, dogovaraju poslovne sastanke, odlaze na poslovne sastanke, dogovaraju strategiju i nastup na tržištu, jednom riječju postaju pravi tržišni subjekt.

Studentska poduzeća djeluju u okviru studentskog poduzetničkog inkubatora kao metodičko-didaktičkog modela edukacije mladih ljudi za poduzetništvo. Ovaj način edukacije omogućuje poticanje i podržavanje poduzetničkog načina razmišljanja studenata, unaprjeđenje suradnje i umrežavanje odgojno-obrazovnih ustanova i znanstveno-istraživačkih institucija s gospodarskim subjektima, stjecanje znanja uz mentorsko vođenje svih profesora te na taj način osposobljavanje svih zainteresiranih studenata za osnivanje, vođenje i upravljanje malim poduzećem, pripremanje studenata za stvarni svijet poduzetništva te financijsku, tehničku i savjetodavnu podršku studentima u osnivanju vlastite tvrtke.

5. Zaključak

Tržište rada ne dobiva dovoljan broj obrazovanih i kompetentnih stručnjaka po završetku obrazovnog procesa. Mladi ekonomisti koji su tek diplomirali ne raspolažu s dovoljno znanja i vještina koje bi mogli primijeniti u poslu, a mali ili srednje veliki poduzetnici nemaju vremena za uvođenje pripravnika u posao pa pribjegavaju angažiranju kandidata s iskustvom. Da bi se smanjio problem neiskustva mladih ekonomista koji su tek diplomirali, koncipiran je program kojim učenici srednjih škola u sklopu predmeta Poslovanje vježbovnih tvrtki simuliraju stvarne poslovne procese te na taj način stječu kompetencije neophodne pri zapošljavanju na tržištu rada. Školske godine 2010.-2011. razvijen je i proveden pilot projekt Modularnog kurikulumu koji omogućuje uvođenje mladih u stvarni poslovni svijet.

Nastavkom obrazovanja na visokoškolskim ustanovama studenti postojeća i nova znanja primjenjuju radom u studentskom poduzeću, gdje uz mentorski rad svoja znanja dopunjuju i primjenjuju u konkretnim poslovnim situacijama.

Process of acquiring entrepreneurial competencies from training company to student enterprise

Abstract

The paper describes the concept of acquiring entrepreneurial competencies from the training company, as an interdisciplinary subject within secondary education, to the actual establishment and work in a student enterprise.

Namely, entrepreneurs often point out the problem of the labor market which doesn't get a sufficient number of educated and competent experts, after finishing their education. Young graduated economists don't possess enough knowledge and skills in order to apply their accumulated knowledge, and small and medium-sized entrepreneurs don't have the time to introduce trainees into business, so they rather hire experienced candidates.

In order to reduce the problem of young graduated economists, on the basis of experiences from training companies from around the world, there has been created a program which enables pupils in secondary schools of economics (and not only), through the subject *Business operations of training companies* (BTC), to simulate real business operations, in intervals of 2 to 3 lessons a week, i.e. 70 to 105 lessons a year, making them acquire competencies necessary for employment in the labor market.

By continuing their education on institutions of higher education, primarily economic ones, students apply their present and new knowledge through student professional practice.

However, the establishment of a student company is a huge innovation, within an institution of higher education, where through tutorship students dimension their knowledge and apply it in concrete business situations.

Key words: *entrepreneurial skills, labor market, student enterprise*

Literatura

1. Čizmadija, I., Stanković, D. (2011). Poduzetnički inkubatori u edukaciji za poduzetništvo. Zbornik radova, 1. Međunarodna konferencija Učenje za poduzetništvo, Zagreb, str. 129-141.
2. Čizmadija, I., et al. (2011), Modularni kurikulum poslovanja vježbovnih tvrtki. Priručnik za učenike i nastavnike, Ekonomska škola Katarina Zrinski, Zagreb
3. European Commission (2010). EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth, Brussels
4. European Commission (2006). Entrepreneurship Education in Europe: Fostering Entrepreneurial Mindsets through Education and Learning, Oslo
5. European Commission (2000). *European Charter for Small Enterprises*, Brussels
6. Nacionalno vijeće za konkurentnost (2004). 55 preporuka za povećanje konkurentnosti Hrvatske, Zagreb
7. Vlada RH, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva (2010). *Strategija učenja za poduzetništvo 2010. – 2014.*, Zagreb